

TÜRKONFED 26. İŞ DÜNYASI ZİRVESİ 2. GÜN AÇILIŞ KONUŞMASI

SÜLEYMAN SÖNMEZ – TÜRKONFED YÖNETİM KURULU BAŞKANI

29 Kasım 2025

Sayın Valim, Sayın TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanım, Sayın TÜSİAD Başkanım, Sayın Protokol, TÜRKONFED Ailesinin Değerli Üyeleri, Değerli Basın Mensupları, Kıymetli Dostlar,

Şahsım ve TÜRKONFED Yönetim Kurulu adına hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Bugün, binlerce yıldır medeniyetlerin yıkılıp yeniden kurulduğu Antalya'dayız. Türkiye'nin geleceğine dair yeni bir düşünce hattı açmak için bir aradayız. Günümüzde tarihin bir kez daha yön değiştirmesine tanıklık ederken, bu mirastan ilham ve güç alıyoruz.

Bu düşüncelerle hepiniz hoş geldiniz.

Değerli konuklar,

Bugün, dünya üzerinde güç dengeleri yeniden kuruluyor, üretim merkezleri yer değiştiriyor, rekabet ortamı sert, teknolojik gelişmeler çok hızlı. Küreselleşme, serbest ticaret ve karşılıklı bağımlılık üzerine kurulu olan sistem **geçerliliğini yitirmiş durumda**. Ülkelerin **"kendi kendine yetme"** arayışı içinde olduğu bir **"güvenlik ekonomisi"** çağına geçiş yapıyoruz.

Güç artık, **enerji güvenliği, veri hakimiyeti, üretim zincirlerindeki vazgeçilmezlik, gıda sistemleri, dijital egemenlik ve toplumsal direnci yönetebilme kapasitesiyle** ölçülüyor. Farklı coğrafyalar, büyüme ve üretim desenleri bakımından birbirinden kopuyor.

Amerika, yüksek faiz ortamına rağmen **üretim ve istihdam gücünü** korurken;

Avrupa, **sanayisini yeniden yapılandırmakta** zorlanıyor.

Çin ihracatını giderek **Asya, Afrika ve Orta Doğu'ya** kaydırıyor ve artık hacimden çok **stratejik ve teknolojik derinliğe** odaklanıyor.

Rusya **enerji ve güvenlik kartlarını** kullanarak bölgesel etkisini korumaya çalışıyor ancak bu dayanıklılık giderek **savaş ekonomisine** dayanıyor ve uzun vadede sürdürülebilir görünmüyor.

Buna karşılık Orta Doğu, **enerji fiyatlarındaki istikrar ve artan yatırım gücüyle**, küresel ekonomi için yeniden **merkezi bir coğrafya** halini alıyor.

Peki, adeta doğum sancılarına tanıklık ettiğimiz bu yeni düzen içerisinde, **Türkiye nerede konumlanıyor?**

İşte sevgili konuklar, "Küresel Kırılma Döneminde Türkiye" teması altında bugün, sizlerle **tam da bunu tartışmayı** arzu ediyoruz. Türkiye'nin, bu süreçte "izleyen" değil, önümüzdeki çağa **"yön veren"** bir ülke olabilmesi için, kalkınma yolculuğumuzu sırtlayan kişi ve kurumlar olarak, sorumluluklarımızın adını koyalım; gelecek adımlarımızı tespit edelim ve hep birlikte **"öncü Türkiye" için çabamızı** zirveye taşıyalım istiyoruz.

Kıymetli konuklar,

Ekonomik istikrar programının üçüncü yılındayız. Bu konudaki kararlılığı pozitif karşılamakla birlikte, enflasyonla mücadele için yazılan reçetenin reel sektördeki yan etkilerini de hepimiz hissediyoruz. KOBİ'lerimiz büyüme planlarını askıya aldı; tamamen günü kurtarmaya odaklanıyor. Finansmana erişim konusunu dile getirmek artık malumun ilamı haline gelmiş durumda. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin rakamlarına göre yılın ilk 10 ayında kapanan şirket sayısı geçen yıla göre yüzde 10,7 arttı.

Uluslararası rekabet gücümüz aşıldı... İsviçre merkezli **IMD'nin**, bağımsız kaynakların verilerine göre hazırladığı Dünya Rekabetçilik Sıralaması'nda **1 yılda 13 sıra birden** geriledik. İhracatçılarımız her gün adeta imkansız başarmaya çalışıyor. "İlk kez ihracat yapan şirketlerin" sayısı geçen yıllara göre daha düşük seyrediyor. Gelir dağılımındaki ayrışma hem tüketimi hem de yatırımı baskılıyor. Hizmet ve perakende gibi iç talep odaklı sektörlerde ayakta kalmak zorlaştı; istihdam kayıpları yaşanıyor.

Son olarak... Unutmamak gerekir ki; kamu maliyesine 2024 sonuna dek 75 milyar dolarlık yük getiren deprem felaketinin yaralarını sarma sorumluluğumuz - vicdani yükü de dahil olmak üzere, tüm ağırlığıyla halen omuzlarımızda olmayı sürdürüyor.

Hep vurguladık; huzurunuzda yinelemek istiyorum:

Finansmana erişim kanallarının açılması, vadelerin uzaması, faiz-kur dengesinin sağlanması şart.

Vergi yükünün adil bir düzene kavuşturulması ve **adil denetim düzeninin sağlanması** gerekiyor.

Bölgesel asgari ücret uygulamasının mutlaka değerlendirmeye alınması ve uygulanan teşviklerde bölgesel-sektörel bazda KOBİ'lerin önceliklendirilmesi gereğini de yeniden vurguluyoruz.

...

Diğer yanda, yıl sonuna doğru, **sanayi üretim endeksinde** yıllık bazda bir ilerleme söz konusu. **Ekonomik güvende** temkinli ama dengeli bir iyileşme var. Önümüzdeki dönemde büyüme oranının yüzde 3-3,5 bandında seyretmesi, enflasyonun yüzde 30'lara gerilemesi öngörülüyor. Elbette yeni yılda da olmamız gereken noktanın halen çok uzağında olacağız ve nominal büyüme devam etse de reel anlamda bir **denge yılı** geçireceğiz. Bununla birlikte, 2026'nın sonlarına doğru finansal istikrar alanında nesnel bir iyileşmenin ilk belirtilerini de hissetmeye başlayacağımızı düşünüyorum.

Değerli katılımcılar,

Ancak şimdi konuşmamız gereken, bu dengeyi somut eylemlerle uzun erimli bir sıçrama hikayesine nasıl dönüştürebileceğimiz. Bugün, 15 bin 325 dolar olan kişi başına gelirimiz ile orta gelir tuzağını aşmanın eşiğindeyiz. Orta Vadeli Plan'ın 2028 için öngördüğü 20 bin dolar hedefine ulaşırsak bile, yapısal sorunlarımızı çözmeden müreffeh bir ülke olabilmemiz zor.

"Düşük katma değer, düşük gelir ve düşük verimlilik" şeklinde bir kısır döngüye sıkışmış olan bölgelerimizle, ticaret ve üretim merkezleri arasındaki devasa gelir farkı, ne ekonomik ne de toplumsal olarak sürdürülebilir. Van-Bitlis-Muş'un geliri, İstanbul'un dörtte biri. Rekabetçilikte ekonomik kutuplaşma giderek derinleşiyor. 2023'te yayınladığımız, 10 yıllık süreci analiz eden "İl Bazında Rekabetçilik Endeksi Raporu"muza göre, Türkiye'nin üç büyük ili, İstanbul, Ankara ve İzmir arasındaki fark bile artıyor. İstanbul'un üretim ve finansal ağırlığı, ikinci sıradaki **Ankara'dan dahi iki kat fazla**. 81 ilin ortalama rekabetçilik değeri, İstanbul'un **yalnızca dörtte biri** seviyesinde kalıyor.

IMD'nin çalışmasına göre, son 5 yılda işletme verimliliği alanında 69 dünya ekonomisi içerisinde, 23 sıra birden geriledik ve ne yazık ki 2025'te son sırada yer aldık. Teknoloji ve insan sermayesine erişimi olan büyük şirketlerdeki verimlilik oranı **dahi**, Avrupa Birliği ortalamasının yarısı kadar. KOBİ'lerde bu oran AB'nin sadece %20'sine karşılık geliyor. KOBİ'ler ile büyük şirketler arasındaki makas hiç durmadan açılıyor. Çalışan başına katma değer verilerimiz ise **AB'nin üçte biri** seviyesinde kalıyor.

...

Evet bugün, dönemsel olarak bazı sektörlerde tökezlese de, otomotiv, beyaz eşya, tekstil ve savunma sanayisinde bölgemizin lideriyiz. Milli gelirimizin dörtte birini sanayiden elde ediyoruz. Çin'le Avrupa arasındaki coğrafyada bu oranlara sahip tek ülkeyiz.

Ancak, sanayi üretiminde, **biz üretiyoruz; kar başkasının hanesine** yazılıyor.

Biz sanayi ham maddesi satıyoruz, ihracat pazarlarımızdaki iş ortaklarımız bunun üzerine inovasyonu, tasarımı, markalaşmayı ekleyerek kendi milli gelirine bizimkinin katbekat fazlasını kazandırıyor.

Unutmamalıyız ki, **dış ticaret açığı, aslında teknoloji açığıdır.**

Fiyat rekabeti içinde olduğumuz Çin'de yüksek teknoloji ürün ihracatının payı %30'a dayanmışken, **bu oran bizde %3-4 seviyesinde** kalıyor.

Savunma sanayisi ile tetiklenen inovasyon kapasitesini, **otomotiv ve kimya gibi sektörlerde ve sivil teknoloji alanlarına da** aktarabilmemiz, Ar-Ge harcamalarımızı %1,5'tan, %3,5 seviyesine taşıyarak, **agresif bir yüksek teknoloji atılımını ve ara malı üretiminde bir millileşme hamlesini** başlatmamız gerekiyor.

Sanayi politikalarının yeniden devletlerin kontrolüne geçtiği bu dönemde, **savunma, enerji, yarı iletkenler, modern tarım gibi sektörlerde** stratejik özerklik politikaları geliştirme ihtiyacı öne çıkıyor.

Ve hükümetin açıkladığı 300 milyar dolar ihracat hedefine giden yolda, ihracatı belli sektörlerdeki sayılı şirketlerin başarısı olmaktan çıkıp, tüm Anadolu sathında bir kalkınma yolculuğuna dönüştürmemiz mecburi görünüyor.

...

Hayalimiz, dışa bağımlılığı azalan, günümüz rekabet ortamında bir sonraki seviyeye geçmiş, hem küresel hem de örneğin deprem gibi lokal krizlere karşı refleksi daha güçlü bir ülke olmak...

Peki... Biz ne yapabiliriz?

Tüm şirketlerin ortak kullanabileceği Ar-Ge ve inovasyon merkezlerini hem bizzat kurarak, hem de kurulmasını talep ederek, birbirimizden öğrenme ve **"rekaberlik"** kültürünü geliştirebilmeliyiz. Kalite ve marka oluşturma ödevlerimizi hiçbir koşulda ertelememeliyiz. Türk diasporası aracılığıyla, teknoloji merkezleriyle, Silikon Vadisi'yle, Berlin'le, Singapur'la, Dubai ile, daha güçlü bağlar kurabilmeliyiz.

Bu yıl faaliyet gösterdiği ülke sayısı 80'e yükselen TÜRKONFED International ile bu alanda son derece verimli çalışmalar gerçekleştiriyoruz...

Ve sevgili dostlar, sizlere de bağlantı ve kaynaklarınızı iş dünyasının ortak faydası için seferber etme, küresel rekabette tekil değil, **bölgesel iş birlikleriyle** ilerleme çağrısı yapıyoruz.

...

Bununla birlikte, geçtiğimiz bir yıl içerisinde TÜRKONFED olarak 50'den fazla saha ziyaretimiz oldu. Bunların en az yarısına ben de bizzat katıldım. Bizler, Anadolu'nun dört bir yanında, muazzam bir direnç görüyoruz. KOBİ'lerimiz ve iş dünyamız, mevcut küresel ve yerel zorluklara rağmen müthiş bir kararlılık ortaya koyuyor.

Ve hatırlatmayı görev biliyoruz: Anadolu sermayesi atılıma hazır! Bakanlıklarımızın mevcut çabaları derinleştirilip, verimliliği, teknolojiyi, katma değeri ve yerel kalkınmayı merkeze koyan politikalar devlet aklıyla tanımlanırsa, teşvik ve yönlendirmeler ülkenin kılcal damarlarına kadar ulaştırılırsa, KOBİ'lerimiz, tüm azmini, kaynaklarını ve birikimini ortaya koyacaktır.

Değerli konuklar,

Bu dönüşümün olmazsa olmazı eğitim. Türkiye, Cumhuriyet devriminin sayesinde, beşeri sermayesini belli bir seviyeye taşıyabilmiş bir ülke ancak, teknolojinin kural koyucu olduğu yeni ekonomi içerisinde rekabet edecekse eğitimi, **kısa vadeli iş gücü ihtiyaçlarına çözüm olarak değil**, yeni dünyayı kucaklayıp ekonomimizi ileriye taşıyacak **nitelikli iş gücünün kaynağı** olarak kurgulamalıyız.

İstihdamda, gerçeklerimizle barışık, yeni bir stratejiye ihtiyacımız var. Dünya ekonomileri, daralan iş gücü nüfusuna çözüm arayışı içinde. Türkiye'de son on yılda nüfus artış hızı %1'lik dramatik düşüş ile %0,34'e geriledi. Demografik fırsat penceresi kapandıkça, iyi eğitilmiş iş gücünün önemi daha da artıyor.

Ayrıca yapay zeka çağına hazırlanırken, bilgisayarlı döneme veya otomasyonlu sistemlere geçişteki gibi; mevcut iş gücümüzü de yapay zekayla bir arada çalışabilecek şekilde **yeniden eğitmemiz** gerekiyor.

...

Sözünü ettiğimiz küresel kırılmaların **en yıkıcı şekilde** yaşandığı iki alan... **Dijitalleşme ve yeşil dönüşüm...**

Rekabet coğrafyası ve tedarik zincirleri yeniden şekillenirken ülkemiz, yeşil ve dijital dönüşümün getirdiği fırsatları kullanabilirse Avrupa'ya yakınlığı, lojistik ağı, genç iş gücü ve sanayi altyapısıyla, **sürecin doğal kazananlarından biri** olabilir.

Ancak...

Dijitalleşmeyi; **bir yazılım, donanım, eğitim projesi değil**, bir **ekonomik egemenlik stratejisi** olarak görmek zorundayız. Bu alanda olgunlaşma seviyesine ulaşmazsak, üretim gücünü kontrol etme şansımız da kalmayacak. Ve bizim dijital üstünlüğümüz de, **ancak KOBİ'lerimizin dijitalleşme seviyesine eş olacak**. 2026'da yapay zeka üzerine yapılan **küresel harcamaların 500 milyar doları** aşması bekleniyor.

MIT'nin yayınladığı rapora göre, yapay zekaya yapılan yatırımların **yüzde 95'i** kurumsal öğrenme boşluğu ve entegrasyon hataları sebebiyle başarısız oluyor. Teknoloji yarışını önde götüren ülkeler bu deneme-yanılma süreçleriyle **seviye atlarken**, **bizim ne boşa harcayacak sermayemiz ne de kaybedecek zamanımız var.**

Ayrıca, günümüzde petrol kadar önemli bir kaynak olan **veri** konusunda, **sadece tüketen değil, üreten bir ülke olabilmemiz;** KOBİ'lerimizin **siber dayanıklılıklarını** geliştirmemiz gerekiyor. Yeşil dönüşümü ise karbon vergilerinden kaçışın bir yolu olarak değil; **yeni bir iktisadi rotanın** anahtarı, mevcut ve yeni pazarlarda rekabet edebilmenin öncelikli aracı olarak kabul etmeliyiz.

Finansman çıkmazının çözünmesinde de, yeşil dönüşümü bir fırsat olarak kullanabiliriz. Yeşil dönüşüm bizleri, **enerjide de** yeni bir anlayışa yönlendiriyor. Biliyoruz ki bugün enerji, **bir üretim girdisi** olmanın ötesinde, **diplomasinin etkisini** de belirleyen bir güç aracı. Türkiye üç enerji koridorunun kesiştiği nadir ülkelerden biri. Yenilenebilir enerji için muazzam avantajlara sahip. Bu potansiyelimizi daha çok kullanabilmeliyiz.

TÜRKONFED olarak, gençlerin ve kadınların üretim zincirine katılımını artıracak, dijital ve yeşil dönüşümü 81 ilimizdeki KOBİ'lerimizin gerçeği haline dönüştürecek her türlü girişimi desteklemeyi temel vazifemiz sayıyoruz. Sahada, masa başında, politika yapımcılarla temaslarımızda ve açık kaynak niteliğindeki dijital yayınlarımızla, hiç durmadan çalışıyoruz.

...

Değerli konuklar, bir de hayati meselelerimiz var.

Dünya Ekonomik Forumu tarafından açıklanan **Küresel Riskler Raporu'na göre**, gelecek 10 yıla damga vuracağı düşünülen risklerin beşi, **çevreyle ilişkili konulardan** oluşuyor.

Bunlar içinde yer alan **biyoçeşitlilik kaybı ve doğal kaynak kıtlığı**, gıda güvenliği açısından ciddi sorun teşkil ediyor.

2050 yılına kadar dünya genelinde gıda üretiminin **iki katına çıkması** bekleniyor.

Tarım ve gıda çok yakında; ekonomik sürdürülebilirliğin, toplumsal huzurun ve dış ilişkilerdeki müzakere gücümüzün temel belirleyicisi olacak.

Türkiye'nin vizyonu, **gıdada bir global ihracat lideri olmak**, modern tarım ve biyoteknoloji alanında **dünyanın merkezi** haline gelmek olmalıdır.

Bu bereketli topraklar üzerinde, daha azına tamah etmek, akla ve mantığa aykırıdır!

Bu konuyu, hele ki gıda arz güvenliği ve tarım teknolojileri alanlarına öncülük eden **Antalya'da, mutlaka tartışmamız** gerekiyor.

Değerli konuklar,

Kriz dönemleri, toplumları genellikle **iki zıt senaryoya sürükler**:

Siyasal dil sertleştiğinde, liderler kutuplaşmayı dışlamadıkça, toplum hızla savrulur.

Sosyal güvenlik ağlarının güçlendirildiği, **eğitime, insana, altyapıya** yatırım yapıldığı durumlarda ise dayanışma ortamı doğar, **toplumsal uzlaşa pekişir** ve işte o zaman **geleceğin inşası başlar**.

Elbette Türkiye bugün zorlu bir dönemden geçiyor.

Fakat bu yapının harcı, Kurtuluş mücadelesinden bize miras birlik duygusuyla, Cumhuriyet'in birikimleriyle ve defalarca krizleri aşmayı başarmış güçlü toplumsal bağlarımızla karıldı.

...

Türkiye’ye barışın gelmesi, bölgelerimizde toplumsal uzlaşının ve kalkınmanın önündeki engellerin aşılması için ortaya konan her türlü çabayı, gerek bölgedeki yatırımlarımızla gerekse sivil toplum şapkamızla **her zaman destekledik**, şimdi de **canı gönülden destekliyoruz**.

Bugün, yarım asra yakın süredir, **ülkenin kalkınma ekseninin uzağında kalmış** Doğu bölgelerimize yönelik **atılan adımlar**, son derece önemlidir.

Yasama ve yürütme arasında kuvvetler ayrılığı ilkesini yansıtacak şekilde ve partiler üstü bir anlayışla Meclis çatısı altında oluşturulan **“Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu”** girişimini takdirle karşılıyoruz.

Sürecin başarıya ulaşmasını, anayasal ve yasal düzenlemelere vesile olarak bir **demokrasi atılımına** dönüşmesini umuyoruz.

Yürekten inanıyorum ki,

Her bölgenin **potansiyelini, verisini ve insan sermayesini** doğru politikalarla harekete geçirebilirsek; **finansal istikrarı, bölgesel kalkınmayla; üretimi ise yeşil ve dijital dönüşümle** birleştirebilirsek; toplumsal mutabakatımızı, **ortak değerlerimiz ve ortak aklımızla** restore edebilirsek, **dünyanın içinden geçtiği yeniden yapılanma dönemine yön veren ülkeler arasında** yerimizi alabiliriz.

...

Değerli dostlar,

Kırılmalar ve yeni arayışlar çağında en önemli sabitimiz ise her zaman; yargı bağımsızlığı, kurumlara olan güven ve demokrasiye duyulan inançtır.

Güven ve şeffaflık olmadan ekonomik büyüme de, gelecek inşası da olamaz.

Altyapı güçlenmeden, hep konuştuğumuz sorunlar çözüme kavuşamaz.

Büyümede kalıcılığı istiyorsak, **önce hukuka, sonra birbirimize güveneceğiz.**

...

Jeopolitik risklerin, savaşların ve insani krizlerin merkezindeki bir coğrafyada, **Cumhuriyet meşalesinin ışığıyla** apaydınlık kalmayı başaran, **seçilmiş yöneticilerinin liderliğinde**, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” sözünün dimdik arkasında duran, ülke ekonomisine katkı sunan ve memleketin hayrına iş üreten iş insanlarının, suni gerekçelerle bu asli sorumluluklarından alıkonulmadığı, sivil toplumun sözünü korkusuzca duyurabildiği, onurlu yaşam hakkını kurumsallaştırmış, öğrencilerin okula aç gitmediği, kadınların cinayetlere kurban edilmediği, yangınların masum aileleri yutmadığı, bir çocuğun umutlarının doğduğu şehir yüzünden baltalanmadığı, Cumhuriyetimizin en büyük kazanımı olan “eşitlik” fikrini yaşatan, liyakat esasında kadınların, gençlerin, girişimcilerin ve üreticilerin eşit fırsatlara erişebildiği bir Türkiye, mümkün...

Anadolu’nun gücü çok büyük!

Ortak aklımız ve ortak değerlerimiz işte burada!

....

Hepinizi en içten duygularımla selamlıyor, başarılı bir zirve diliyorum.